

Lagere emissie door integrale bedrijfsaanpak 'Het controlemodel loopt je voor de voeten'

Geen technische oplossingen, maar de totale bedrijfsaanpak moet centraal kunnen staan om de stikstofemissies op melkveebedrijven aan te tonen. Dat beogen Netwerk Grondig en Boerenverstand. Met goedkeuring én financiering van LNV volgen zij dertig grondgebonden koplopers om tot een geborgd systeem te komen.

Wie als melkveehouder tegenwoordig een uitbreiding of aanpassing wil realiseren, wordt al snel geconfronteerd met de huidige en toekomstige ammoniakuitstoot. Investeren in een emissiearme stalvloer of zelfs luchtwater is dan vaak onontkoombaar. En ook als de landbouw de komende jaren volgens de nieuwe stikstofwet mee moet helpen 26 procent minder stikstofuitstoot te realiseren, komen technische oplossingen om

project opgestart. Dit met ondersteuning van onderzoekers van Wageningen UR, CLM en Jan Willem Erisman van de Universiteit van Leiden. Het doel is om KPI's (kritieke prestatie-indicatoren) te ontwikkelen en een geborgd systeem te realiseren.

Normen en werkelijkheid

Hiervoor is een groep van dertig grondgebonden melkveehouders geselecteerd. Deze bedrijven zijn al langer aantoonbaar bezig met het sturen op lage emissies in combinatie met goede technische resultaten. De dertig melkveehouders wonen en werken verdeeld over heel Nederland en zijn actief op verschillende grondsoorten. Zij stellen hun cijfers en bedrijfsvoering ter beschikking van dit project.

Een van hen is Geert Broersma uit Damwoude (FR). Hij heeft een bedrijf met circa 160 melkkoeien en 90 stuks jongvee op 110 hectare grond. De melkveehouder is er van overtuigd dat zijn manier van werken voor een lage stikstofemissie zorgt. „Bij het invullen van de Kringloopwijzer merk ik dat bij ons veel zaken worden berekend via een model en niet goed overeenkomen met de werke-

lijkheid. Tastbaar daarin is bijvoorbeeld het aantal uren weidegang dat bij ons veel hoger ligt dan gemiddeld en wettelijk is verplicht. Daarvoor word je nu totaal niet beloond, terwijl weidende koeien de mest en urine eigenlijk nooit bij elkaar brengen en er dan dus geen ammoniak wordt gevormd. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de betere benutting van de mest. Daar werken wij al jaren aan door micro-organismen toe te voegen. En dat loont. Ruim twintig jaar geleden kwamen wij op deze locatie te boeren en strooinden tot wel 400 kilo stikstof om goede ruwvoeropbrengsten te behalen. Nu is dat nog maar 75 kilo stikstof gemiddeld per hectare en de

opbrengsten in kilo's droge stof liggen nog steeds op eenzelfde prima niveau."

Stal amper gebruiken

Frank Verhoeven van adviesbedrijf Boerenverstand stelt dat de argumentatie van Broersma duidelijk maakt waarom heel veel melkveehouders niet uit de voeten kunnen met de 'end-of-pipe'-oplossingen die nu steeds vanuit de wetgever worden gepropageerd en opgelegd. „De wens om tot borging van een systeem te komen dat de gehele bedrijfssystematiek centraal stelt, komt voort uit een grote groep grondgebonden boeren

die hun stal hele delen van het jaar amper gebruiken en hun vakmanschap centraal zetten via optimalere rantsoenen, betere mest en betere bodems. Dit is vooral een groep die al jaren geleden inzette op een grondgebonden extensieve bedrijfsvoering. Zij worden net als elke Nederlandse melkveehouder verplicht om bij bijvoorbeeld renovatie of nieuwbouw en uitbreiding te investeren in een emissiearm stalsysteem. De emissies op deze bedrijven zijn per hectare uitgedrukt echter vaak juist al erg laag. Maar hun investeringen in grond worden letterlijk en figuurlijk niet beloond. In Nederland zijn we namelijk al jarenlang bezig om overal toetsbare techni-

Geert Broersma weidt veel meer uren dan wettelijk verplicht. „Dat wordt niet beloond, terwijl weidende koeien de mest en urine niet bij elkaar brengen en er dus geen ammoniak wordt gevormd."

sche oplossingen voor te bedenken en daar vervolgens wetgeving van te maken. Leuk voor alles en iedereen rond de boer, maar niet voor de boer zelf."

Mineralenbalans

Verhoeven stelt dat het bij de beoogde borging van een alternatief systeem, waarbij een integrale toetsing van het bedrijfsmanagement centraal staat, grofweg op twee hoofdpunten neerkomt. „Ten eerste een mineralenbalans, waarbij een driejarig gemiddelde wat mij betreft de leidraad wordt. En ten tweede het borgen van het aantal bovenwettelijke dagen weidegang."

Daarnaast worden op de dertig geselecteerde bedrijven 'slimme metingen' verzorgd, zoals Verhoeven het betitelt. „Hiervoor komt het team van Erisman van de Universiteit van Leiden in beeld. Je moet dan bijvoorbeeld denken aan doorlopende metingen van nitraat in grond- en oppervlaktewater en de samenstelling van planten en biodiversiteit op de grond van de melkveehouder. Daar kun je heel goed indicatoren voor formuleren die ook wetenschappelijk te staven zijn."

Uren weidegang belonen

Dat is ook waar deelnemer Broersma op hoopt. Hij licht het voorbeeld rond meer weidedagen vanuit zijn praktische visie toe. „Stel ik heb een stalvloer liggen die op de RAV-lijst staat voor een uitstoot van 8 kilo NH₃. Echter, mijn koeien weiden niet de wettelijke 720 dagen in het jaar, maar wel 1.500 of zelfs 2.000 uren. Dan zou de vergunning voor mijn bedrijf eigenlijk niet aan die 8 kilo NH₃ moeten worden opgehangen, maar aan een circa 20 tot 40 procent lagere uitstoot. Immers, als de koeien weiden, vormt zich geen ammoniak in de stal. En daar zijn de huidige metingen en ook de vergunningen wel op gestoeld." Broersma ziet op zijn bedrijf nog veel meer zaken die hij graag vertaald zou zien in beleid en ruimte om te ondernemen. „De worteling van ons gras is hier veel beter dan voorheen en gemiddeld. Bij droogte vertoont het gewas weinig stress, de vertering van organische mest gaat erg vlot en het gras ruikt na die vertering fris. Ik begrijp natuurlijk wel dat het lastig is om dit in harde controleerbare cijfers uit te drukken. Onze werkwijze is een adaptief model. De overheid werkt liever met een controlemodel. Dat loopt je dan voor de voeten."

De melkveehouder opteert verder voor een Minas 2.0. „Wat er niet ingaat, gaat er niet ▶

„
Veel veehouders kunnen niet uit de voeten met 'end-of-pipe'-oplossingen

de hoek kijken.

Veel boeren is dit al langer een doorn in het oog. Zij zijn beducht voor hoge kosten en willen op basis van hun vakmanschap aan kunnen tonen dat hun bedrijfsaanpak garant staat voor lage emissies. Netwerk Grondig en Boerenverstand hebben hiervoor een

Waar Geert Broersma voorheen tot wel 400 kilo stikstof nodig had voor goede ruwvoeropbrengsten, is dat nu nog maar 75 kilo per hectare.

uit. Dat kun je in een realistische mineralenbalans prima inzichtelijk maken. Minas was daarvoor een prima systeem. Een soort Minas 2.0 met een meerjarig gemiddelde is daarom wat we nodig hebben."

Medewerking LNV is kans

Dat Grondig en Boerenverstand samen met de Universiteit van Leiden en Wageningen UR dit project van het ministerie van LNV gaan uitvoeren, waarbij LNV zelfs de financier is, is iets wat Verhoeven als een grote stap voorwaarts ziet. „Het ministerie wil nog altijd het liefst controleerbare systemen. Het is een kans en het is vernieuwend dat LNV nu meewerkt aan zo'n project, waarbij je straks hopelijk zaken gaat borgen die wel aantoonbaar zijn, maar veel minder hard toetsbaar dan een technische oplossing."

Diana Saaman van Netwerk Grondig zegt dat haar organisatie de laatste jaren bij LNV aan de bel is blijven trekken om hier toestemming voor te krijgen. „Wij hebben gewezen op het toenemende aantal Kamerbrieven en Kamervragen over kringlooplandbouw et cetera. In onze optiek kan LNV het niet maken om, nu daar politiek steeds meer aandacht voor is, de wensen van een grote groep grondgebonden boeren niet serieus te nemen."

Deelname WUR is tactiek

Hetzelfde geldt eigenlijk voor de medewerking van Wageningen UR. Immers, het is dit instituut dat al jarenlang volop betrokken is bij de introductie en het testen van emissiearme stalvloeren. En nu werkt de WUR dus ook mee aan een project dat aantoonbaar moet maken dat er goede en passende alternatieven zijn.

Saaman en Verhoeven willen het eigenlijk

liever niet zo formuleren, maar WUR is vooral uit tactische redenen bij dit project gehaald. Zij verwachten dat deelname van de gerenommeerde landbouwuniversiteit een grote pre zal zijn voor LNV om zijn goedkeuring te geven, als het project over twee jaar het beoogde effect heeft behaald.

Saaman: „Dat is één reden, maar er werken gewoon ook veel kundige mensen bij WUR en van hun expertise maken wij in dit project dankbaar gebruik." Verhoeven vult haar aan: „De band tussen WUR en het ambtenarenapparaat van LNV is van oudsher erg sterk. Het gevolg hiervan is zelfs dat de expertise bij LNV op veel terreinen te wensen overlaat en het ministerie sterk leunt op de inbreng van WUR. En binnen WUR is inderdaad een sterke stroming actief die steeds weer wil inzetten op technische optimalisatie. Deze stroming is ook nog altijd dominant binnen het instituut Wageningen UR. Maar gelukkig is er ook ruimte voor andere stromingen en daar werken wij mee samen."

Tijd dringt

Dan rijst nog de vraag of dit project en de uitkomsten ervan niet te laat komen. De stikstofwet wordt immers al in de Tweede Kamer behandeld en daarin zijn de huidige afspraken geldig. Dat geldt dus ook voor Geert Broersma, die daar dan ook op inspeelt. „Wij hebben al enkele jaren geleden besloten om onze stal te verbouwen. Nu recent de overname van het bedrijf van een buurman is afgerond, kunnen en willen we daar niet langer mee wachten. Ik kies daarbij wel voor een stalsysteem dat vaste mest en urine zo veel mogelijk scheidt, maar dit is niet exact het type stalsysteem dat ik voor ogen had. Echter, je bent afhankelijk van het aanbod op de RAV-lijst. In die zin sta ik er wel wat dubbel

in wat dit project betreft. Al ben ik hoopvol voor de toekomst. Steeds vaker hoor ik beleidsmakers en ambtenaren zeggen dat zij ook graag een integraal systeem zien waarop een melkveehouder beoordeeld wordt, in plaats van louter te kijken naar technische oplossingen. Als meer ambtenaren doordrongen raken van de mogelijkheden, nemen zij de politiek uiteindelijk mee."

Ook Saaman is positief gestemd. „De stikstofwet kan gezien worden als een soort cafetariamodel. Er staat namelijk in beschreven dat boeren moeten meewerken aan de 26 procent stikstofreductie met een emissiearm systeem. Maar daarbij staat ook dat er ruimte moet zijn voor alternatieven ten opzichte van de huidige beschikbare mogelijkheden. Die passage in de wet zet de deur open voor ons project. Dat is een tweejarig project en daarmee ambitieus, maar de koplopers zijn inmiddels al zover dat wij goede kans zien over twee jaar ook daadwerkelijk werkbaar resultaten te presenteren."

Verhoeven is terughoudender: „De kracht van het 'ammoniakbastion' en daarmee het geloof in technische oplossingen is erg sterk. Ik reken mij nog lang niet rijk. Als wij met dit project voor een specifieke groep boeren een geborgde vrijstelling weten te realiseren voor emissiearme bedrijfssystemen, vergelijkbaar met de vrijstelling voor bovengronds mest uitrijden nu, dan denk ik dat we al heel wat hebben bereikt."

Tekst: Sjoerd Hofstee

Beeld: Marcel van Kammen

Heeft u vragen en/of opmerkingen, neem dan contact op met de redactie via redactie@melkvee.nl of tel 0314 – 62 64 38.